

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

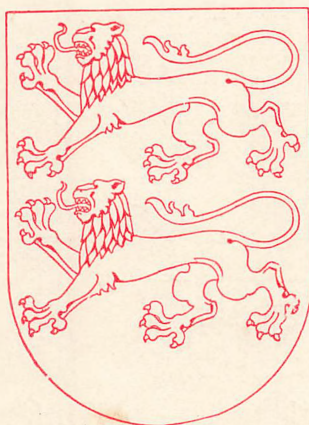
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

Karl Rasmussen: Ballum i 1830.

Cl. Eskildsen: Nationalsocialismen i Nordslesvig.

Hans Schmidt: Stamtavle for Peter Schmidt i Københavned.

Hans Hansen: Bryllup i Barsmark i 1718.

H. C. Hansen

Ikast *Trikotagefabrik*

Telf. 21

Josephsens Hotel

Svaneke

Telf. 13

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

Aktieselskabet

Bornholms Kul-Import

Rønne

Vilh. Jensen

Murermester . Cementstøber
Tagsten . Mursten . Rør

Brande . Telf. 153

A. Espersens Fiskeeksport

Rønne

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Rønne Kalkværk

Telf. 150

Rønne

A/S BORNHOLMS LERVAREFABRIK

Teglværk og Forretning i Bygningsartikler

RØNNE.

TELF. 137.

Herning.

De renser let og skurer godt

med

VITO

Kraft Skurepulver

1/3 KAALUNDS SÆBEFABRIKER, KOLDING

A. Jepsen

Trikotagefabrik

Vestergade 43 — — Telf. 22

HERNING

HARESKOV KURANSTALT

Overlæge O. Jul. Nielsen, Spec. i med. og Nervesygdomme.

Moderne Behandling af alle medicinske Sygdomme, Nerve-
sygdomme, nervøse Lidelser og rheumatiske Lidelser.

Alle Laboratorieundersøgelser foretages.

Prospekt sendes.

Telf. Bagsværd 348

Frede Sebbelin

Trikotagefabrik

Silkeborgvej 49

HERNING

1/3 J. JUNGET

Træbearbejdningsmaskiner

Telefon 36

HERNING

Sønderjydske Teglinde

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tæge 1700 - Tæge 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydske Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Graasten
Teglværk

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

D. I. S.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol
Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Otto Hausgaard

Julius Kristiansen & Sønner

Fiskeeksport

Hirtshals

Th. Hansen

G. M. Forhandler

Søndergade 15 Telf. 31

FREDERIKSHAVN

A/S ALFRED BENZON

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Cloos Lorentzen

Aktieselskab

Frederikshavn

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drengene*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.
Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

KOSTSKOLEN TØLLØSE

1 Times Kørsel fra København. **Skolehjem for Drengene og Piger.**
Udlands-Danskes Børn kan bo paa Skolen i Ferierne. Elever
optages fra 7 Aars Alderen. Underskole, Mellemskole, Realklasse.
Marie Hesseldahl. Louise Højer.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skole-
bygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.
Program sendes. *O. Nelsson*

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afhol-
der 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr.
Plan sendes. *Magdalene Lauridsen.*

^A/_S Sønderjydske Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Bornholms Frø & Saasæd Central

Aktieselskab

Rønne

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

SØREN LØTH & SØNNER

Fiskeeksport

Telf. 24 og 22

Telgr. Adr.: Løth

Hirtshals

A. WILHELMSSEN

Fiskeeksportør

Telf. 49

Hirtshals

Telf. 49

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30.
Marts med Lederuddannelse i Gymna-
stik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ri-
ning. Skoleplan med Oplysninger
ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjø-
raa fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 -- do. Novbr.-Juni
8 -- Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

Fagskolen for Kvinder „Askovhus“ Sønderborg

Kvindeligt Haandværk.
Husligt Erhverv.
Syning- Tilskæring.
Broderi-Vævning

Nærmere ved
Forstander Frk. Paula Trock

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 -- Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Københavns Maskinskole.

Statsanerkendt Lærestanst.

Kursus til Maskinisteksaminer, Elektro-
installatørprøven for Maskinister, Ma-
skinpasserprøven, Motorpasserprøven,
Kedelpasserprøven, Den kommunal
Elektroinstallatørprøve. Program til-
sendes, og alle Oplysninger gives ved
Henvendelse til Skolens Kontor,

Jagtvej 163, København Ø.

daglig 18-20 (Lørdag undt.)

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros
Haderslev

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport
Ringkøbing

BALLUM I 1830.

Af Karl Rasmussen, Askov.

I 1832 udkom der i Heidelberg et lille Hefte, hvis Titel i Oversættelse lyder: Statistiske Forskninger over Hertugdømmet Slesvig o.s.v. Første Hefte: Kysten fra Bredeaa til Vidaa. Forfatteren er Dr. Georg Hanssen, der senere blev Professor i Göttingen og fik et stort Navn som Agrarhistoriker. Han var født i Hamborg 1809, men han stammede fra Nordslesvig, han var en Fætter til H. P. Hanssens Fader. Fra Heidelberg, hvor han studerede, var han i 1829 rejst til sin Hjemstavn og havde samlet Oplysninger om Landboforholdene; han havde været hos Pastor Hanssen i Ballum, som var en af de praktisk dygtige Præster, der i denne Tid var adskillige af; det er egentlig kun om Ballum, det lille Hefte giver nogenlunde grundig Oplysning. Det kan nok mærkes, at det er en ganske ung Mand, der har forfattet det; i flere Tilfælde maa man spørge sig selv, hvad Gavn og Glæde en syd-tysk Læsekreds kan have af at kende de Smaating; men for Vester-egnens Folk kan maaske nu over Hundrede Aar efter adskillige af den unge Mands »Forskninger« være værd at kende.

Ballum Sogn, faar vi at vide, hører til Grevskaftet Schackenborg og er en Del af Ballum Birk. Gaardene i Vesterende ligger saa tæt samlet om Kirkegaarden, at mangen Gang to Gaarde har Gaardsplads og Brønd fælles. Sognets Indbyggerantal er 1340, der døbes aarlig 40 Børn og dør noget nær lige saa mange Mennesker. Der var i Sognet tre Skoler, en i Vesterende med 150, en i Baadsbøl med 110 og en Biskole i Reisby med 50 Børn. I alle tre Skoler var den »indbyrdes Undervisning« indført; den i Vesterende var Provstiets »Normalskole«, d.v.s. den Skole, hvor mindre dygtige Lærere kunde faa Kursus i det System, der yndedes saa stærkt paa allerhøjeste Steder. Hvis Børn forsømte uden lovlig Grund, blev Forældrene idømt Skolemulkter, som fattige Folk maatte afsone paa Vand og Brød; det kunde dog ikke

ske uden Amtets Tilladelse. Degnen i Vesterende havde en Indtægt paa 300 Mark, nemlig 70 Mark fast Pengeløn, 70 Mark Offer o. lign., 14 Demat skattefrit Land og i Naturalier: 16-18 Tønder Byg, 80 Brød, 20 Snese Æg, 100 Pund Smør, 13-14 Oste, endelig naturligvis Fribolig. Degnen har haft det godt; derimod var Læreren ved Biskolen helt nede paa 42 Mark foruden Bolig.

Om Ballums Fattigvæsen er der et stort Kapitel; da Skibsfarten tog af, og Kniplearbejdet betalte sig daarligt, steg Udgifterne til Fattigvæsenet, saa de naaede en Højde af 3000 Mark aarlig; saa lykkedes det »ved Pastor Hanssens utrættelige Virksomhed« at faa oprettet et Arbejdshus; det skete i Aaret 1829. Af en Bonde, der sad daarligt i det, købte Fattigkommissionen Gaardens Bygninger og 13 Demat Land for den billige Pris 1100 Mark. Den øvrige Jord fik Ejeren af Rentekammeret Tilladelse til at udstykke og sælge, dog paa den Betingelse, at en Del af den blev solgt til Ejerne af jordløse Huse. I Arbejdshuset var der 1830 48 Personer samt en Mand og en Kvinde til Opsyn; de lønnes med henholdsvis 100 og 36 Mark aarlig samt fri Station. De fattige var fordelt paa tre Arbejdsstuer, de havde fire Soveværelser, Spisebordene stod ved Siden af Køkkenet i den store Gang. Der var to Sygestuer, en Stue til Sindssyge og en til Opsætsige. Hver Uge fik Huset leveret 10½ Skæpper Byg, 1 Tønde Rug, 4-5 Skæpper Malt, 10 Pund Flæsk, 1 Lispund saltet Kød. Forøvrigt dyrkedes der Korn paa de 13 Demat Jord, der leveredes Grøntsager fra Haven og Mælk fra de fire Køer; der blev hvert Aar fedet fire Svin. Kosten var: Morgen og Aften Ølgrød; til Middag tre Gange om Ugen Byggrød, to Gange Boghvedegrød med Kartofler, en Gang Ærter med Flæsk, en Gang Kaal med Kød. Hver Person fik desuden fem Pund Brød ugentlig. Paa Festdage blev der tit af velhavende Folk sendt de fattige Brændevin, Kaffe, Sukker, Risengryn o. lign.

Hvor elendig, siger Georg Hanssen i en Fodnote, er ikke i Sammenligning hermed den Kost, som en almindelig Daglejer i det sydvestlige Tyskland faar; selv om Kone og Børn arbejder med, kan han knap tjene saa meget, at han med tørt Brød og Kartofler kan holde Sulten fra Huset. Han er lykkelig, hvis han kan skaffe sine Børn lidt Mælk, han selv faar Vinteren igennem aldrig varm Suppe, aldrig Kød, aldrig Melpise. Øl paa Helligdage er en Delikatesse, Smør en utænkelig Luxus; mange falder om Foraaret om paa Marken af Sult og Krafteløshed. Og det fortæller velhavende Økonomer med den roligste Mine og tilføjer, at deres Husdyr selvfølgelig faar bedre Næring end deres Daglejere.

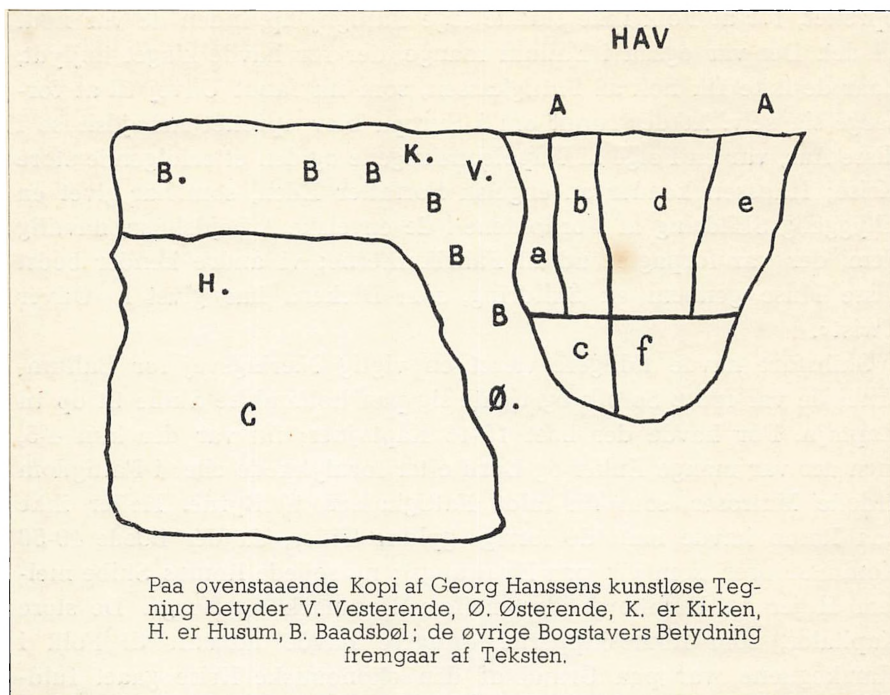
Georg Hanssen mente altsaa, at de fattige i Ballum havde det forholdsvist godt, men han var ellers godt klar over, at Arbejdshuse blev

oprettet, for at Folk ikke skulde søge Fattighjælp, inden de var nødt til det. Der var ogsaa i Ballum mange, der før havde klaget højlydt, naar de ikke fik nok af Fattiggassen, som nu fandt Udvej til at forsørge sig selv. At der rundt om i Europa blev oprettet Arbejdshuse i disse Aar, var en Følge af Napoleonskrigene og den efterfølgende store Krise; Hanssen kender en engelsk Forfatter Eden, som har givet en uhyggelig Skildring af Forholdene i de engelske Arbejdshuse, navnlig dem, der var forpagtet ud til Fabrikanterne; vi andre kender bedst disse Huse gennem en Skildring, som Dickens har givet i »Oliver Twist«.

Skibsfart havde tidligere været en vigtig Næringsvej for Ballum-erne; de var fødte Søfolk og tjente sig paa hollandske Skibe tit op til Kaptajn. Før havde der boet 15-16 Kaptajner; nu var der kun 4-5, men der var mange Enker og Børn efter forulykkede eller i Fattigdom afdøde Matroser, som nu faldt Fattiggassen til Byrde. Heller ikke paa Rømø havde man de forrige gyldne Tider, da der boede 40-50 Kommandører, som gik paa Hvalfangst; nu sejlede Rømøs Skibe mellem Højer og Hamborg eller mellem Danmark og Norge. De store Kapitaler, som Rømøskipperne tidligere havde udlaant til Folk i Marskegnene, var paa Grund af den økonomiske Krise gaaet fuldstændig tabt.

Med Kniplingshaandværket stod det næsten endnu værre til. Der var stadig mange, der gav sig af med det — desværre; Hanssen mente, at Præster og Embedsmænd burde sætte alt ind paa at faa Pigebørnene fra at begynde paa dette Arbejde, der kun var til Fordel for nogle faa Kniplingskræmmere, men kostede mange ulykkelige Skabninger deres Livslykke. Kniplingspigerne tjente ikke mere end en Mark om Ugen, selv om de arbejdede fra Morgen til Aften sent, og da et voksent Menneske umuligt kunde faa Bolig, Klæder og Føde for 40-50 Mark aarlig, saa maatte alle Kniplingspiger, der ikke kunde have Ophold hos Familien, falde Fattigvæsenet til Byrde. De levede mest af Kaffe og Brød; mange havde ogsaa vænnet sig til Thepunschen for at holde sig vaagen om Aftenen. De blev tit forkrøblede og nervesvage og kunde ikke bruges til noget andet Arbejde; Arbejdsmænd giftede sig hellere med de kraftige jyske Tjenestepiger, som man før havde set ned paa. Men trods alt blev der stadig kniptet i de fleste af de 200 jordløse Huse, som Sognet havde.

Agerbruget var nu det eneste egentlige Erhverv i Ballum, og heller ikke det havde gode Tider som før. I Slutningen af forrige Aarhundrede var Jorden blevet udskiftet, men Fællesskabet laa endnu ikke længer tilbage, end at Georg Hanssen kunde give en Skildring af det, som han understøtter med en primitiv Tegning.

Den Jord, der paa Tegningen er mærket B, hed Alsædjord, fordi den Aar ud og Aar ind blev tilsaaet med Byg; næsten al Gødning blev brugt paa denne Jord, som derfor gav gode Afgrøder. Alsædjorden laa ikke under Fællesskab; hver Gaard havde sine Tofter. Hvad der er mærket med C, er mager Hedejord, hvor Fællesskabet var strengt gennemført. Den meste Tid laa Jorden til Græsning for Køer og Faar; men hver Gaard fik en Parcel anvist til at dyrke Rug i; naar der havde vokset Rug nogle Aar, blev Jorden igen lagt ud til Fællesgræsning i en Aarrække. Selvfølgelig blev Jorden aldrig forbedret paa den Maade; ingen vilde jo gøde saa stærkt, at det blev andre Folk til Fordel. A var Marskland, næsten altsammen Græsland; kun en ringe Del af det blev der saaet Havre i. Stykket Ad blev hvert Aar delt i 48 Strimler — eller ogsaa i 2-3 Gange 48 — som fordeltes ved Lodtrækning mellem de 48 Gaarde i Østerende, Vesterende, Baadsbøl og Husum. Inddelingen blev foretaget af 12 Pantemænd, der valgtes af Gaardmændene. Det var de tolv Mænd, der bestemte, hvornaar Slætten skulde begynde, hvornaar Høet skulde sættes i Stak, og hvornaar det skulde køres hjem; ved at gøre Arbejdet samtidig undgik man at lægge noget af den kostbare Marskjord ud til Veje. Det Stykke med Mærket Ac var ogsaa ren Fællesjord; det blev efter Pantemændenes Anvisning skiftevis brugt til Græsning og udlagt til Havrejord. Ae blev aldrig slaet,

men tjente til Græsning for Fedestude, tre Stude fra hver Gaard. Saa-
 dan laa denne saakaldte »Klint« endnu i 1830; de 144 Stude blev vog-
 tet af en Markmand og hans Kone, som boede i en Hytte paa Klinten.
 Med Stykket Ad var der ikke sket anden Forandring, end at det i Stedet
 for i 48 smalle Strimler var delt i 144 Firkanter. De tolv Mænd bestemte
 hvert Aar, hvad for tre Parceller der skulde høre sammen; dernæst
 blev der trukket Lod om de 48 Numre. Derimod var Ac gaaet helt
 over i privat Ejendom og var delt i Fenner med dybe Grøfter imellem.
 Her blev uden Gødning dyrket Havre 6-8-10 Aar i Træk, saa laa Jor-
 den til Græsning, mest for Heste, da den var nær ved Gaardene. Aa og
 og Ab hed »Gammelmersk« og hørte til Gaardene i Vesterende. Det
 ene Stykke brugtes af Gaardmænd og Indsiddere i Fællesskab; det
 andet blev overladt Indsidderne i Vesterende til Græsning for den bil-
 lige Betaling af 7¹/₂ Mark for en Ko; der gik 30 Køer. A f tilhørte Folk
 i andre Kirkesogne. I Marsken havde man altsaa ladet det meste blive
 ved det gamle; derimod var der sket en Forandring med Gestlandet.
 Saa snart som hver Mand kunde raade for sin Jord, maatte han indse
 det gale i at bruge al Gødning til Alsædjorden og lade den fjernere
 Jord sulte. Rughøsten var kun ringe, og Køerne gav alt for lidt Mælk;
 desuden tog det tre Kvarter at drive dem hjem til Malkning. De fleste
 Gaardmænd dyrkede nu i den gamle Alsædjord foruden Byg tillige
 Ærter, Hvede, Raps og Havre og lagde Jorden ud med Kløver til
 Græsning. Den gamle Rugjord gav meget bedre Afgrøder, nu da den
 blev bedre gødet og tildels var merglet; desuden dyrkedes der Bog-
 hvede. Men ingen Gaarde var blevet udflyttet; omkring Kirken laa
 Bygningerne som før sagt stadig tæt pakket sammen. Udskiftningen
 var heller ikke foretaget grundig nok. Navnlig manglede der Hegn;
 paa Gesten laa Agrene uden noget som helst Skel, og ud mod Vejen
 var der kun lave Grøfter, der ikke gav nogen Markfred. Køer og Faar
 stod tøjret, og under Hjemdriften, der stadig foregik to Gange daglig,
 døjede Kodrengen haardt med at holde Køerne af Kornmarkerne. Hans-
 sen taler meget om, at Kobbeldrift efter holstensk Skik var den eneste
 Udvej; men han maa indrømme, at Vesteregnet ikke har let ved at
 hegne. Stengærder kunde der ikke rejses, levende Hegn troede man
 ikke kunde gro, og den sandede Jord fik Grøfter og Volde til at skride.

Fremskridt var der dog sket ved Fællesskabets Ophævelse; f. Eks.
 havde Præstegaarden før haft 17 Demat i Nørremarken, som laa for-
 delt i 16 smalle Strimler; nu var de samlet i 4 Stykker. I Alsædsjorden
 havde Præsten 10 Demat, som før var fordelt i 15 Stykker; nu var de
 samlet i 2. Men det var altsaa langt fra, at hver Gaard havde sin
 Jord samlet til een Jordlod. Præsten var forøvrigt en Foregangsmand;
 han gik i Spidsen med at mergele, og han havde indført den Plov, som

brugtes paa Als, og som var en Del lettere end den alt for svære Plov, der fra gammel Tid brugtes i Ballum. Denne var en Træplov med to Hjul, hvoraf det, der gik i Furen, var $2\frac{1}{2}$, det andet 2 Fod i Tværmaal. Plovaasen var 8 Fod lang, og Muldfjælen, som dannede en lige Flade, havde den uhyre Længde af 4 Fod. Kun Langjern og Bredjern, d.v.s. Skær, var af Jærn. Denne svære Plov passede til Marsken, men det var ikke ret meget af Marskjorden, der var under Plov, og til Gestjord kunde man hjælpe sig med en lettere Plov. En Hr. Gram, der før havde været Søfarer, men nu ejede to Gaarde i Ballum, var endnu mere moderne; han havde to engelske Svingplove, hvoraf han havde faaet den ene fra Landhusholdningsselskabet. Han dyrkede ogsaa Raps og høstede over 500 Tdr. Kartoffler, som han fodrede op paa Stude og Svin. De almindelige Bønder holdt kun de Svin, som de selv vilde slagte, og de havde ingen Grisesøer; alle Grise blev tilført fra Jylland. Derimod havde Ballumerne et betydeligt Tillæg af Heste, som blev afsat til gode Priser, ogsaa i Udlandet. Den største Indtægt kom af Studene, som om Sommeren græssede i Marsken, og som om Vinteren blev fedet med Marskhø og Bygskraa.

Paa en Gaard med 90 Demat, der stod for 13 Tdr. Hartkorn, var der 3 Karle og 2 Piger. En Forkarl fik 20-30 Rigsdaler i Løn, en Andenkarl 12-15, en Dreng 6-10, en Pige 10-15 Rigsdaler. Tjenestefolkene fik meget rigelig Kost, og navnlig gik det heller ikke an at udelade Thepunschen, naar der var strengt Arbejde. »Endnu for 15 Aar siden var det kun ved særlige Lejligheder, at der blev budt paa Punsch; nu er det blevet en Rettighed, og alle Tjenestefolk løb for nylig fra en Bonde, fordi han vilde afskaffe denne Luksus«. Ogsaa Øl blev der drukket meget af; Manden paa denne Gaard brugte aarligt 10 Tønder Malt til en Husstand paa 12 Personer.

Paa Stalden stod der 36 Stk. Hornkvæg, men deraf var kun 6 Malkekøer. Ingen lavede Smør til Salg; man brugte Mælken i egen Husholdning eller solgte den til de talrige Indsiddere. Køerne gav i den bedste Malketid 13-14 Kander Mælk daglig. Der blev aarligt opfodret 140-150 Læs Hø paa Køer og Stude; Manden maatte leje 9 Demat England foruden sit eget. Der blev paa Gaarden saaet 16 Tdr. Byg, 8 Tdr. Havre, 5 Tdr. Rug, 3 Tdr. Ærter og 10 Tdr. Boghvede. Fra Gaardens Mødding blev der aarlig kørt 300 Læs Gødning ud paa Markerne, det meste af Gødningen blev givet til Byggen, som derfor efter den Tids Forhold gav godt, i gode Aar 12-13 Fold. Havren blev ikke regnet for ret meget; Ballumerne havde saa godt Hø, at de ikke havde nødig at fodre med Havre.

Denne Bonde hørte til de velhavende, som kunde fodre deres hele Besætning Vinteren igennem og havde Driftskapital, saa de kunde

købe Ungkvæg til deres Fedestalde. De mindre velstaaende havde ikke Kapital nok til selv at fede Stude, saa de solgte om Efteraaret deres Stude, deres Byg og det overflødige Hø til dem af første Klasse. Endelig var der de stærkt forgældede, som manglede Besætning og ikke kunde betale Folkeløn; de lejede hele Gaarden ud og havde selv kun en Stue med Køkken, Græsning til en Ko og smaa Leveringer af Fødevarer. Nu var 12 af de 48 Gaarde lejet ud paa denne Maade, og paa Grund af det store Udbud blev Lejen saa lav, at den ikke forslog til meget mere end Skatter og Afgifter. Ikke engang ved at sælge Gaarden kunde en Bonde komme ud af denne pinlige Stilling; Jorden var næsten uden Værdi, naar den kom til Auktion. Den lave Jordpris stod slet ikke i Forhold til det Udbytte, som Jorden kunde give; Georg Hanssen opstiller flere Regnestykker, der skal vise, at en holstensk Landmand, der har den Sum, som skal til for at købe en Gaard, og desuden Driftskapital, i faa Aar kan skabe sig en Formue.

Som bekendt var det i denne Tid, at der kom tyske Ejere paa en Del større Gaarde i Haderslev Amt, ligesom der forøvrigt var Fynboer, der købte nordslesvigske Bondegaaarde. Det synes da at staa fast, at Prisen paa Jord i Aarene 1813-30 — i stærk Modsætning til, hvad der har været Tilfældet under sidste Landbrugskrise — har været unaturlig lav, saa Folk med løs Kapital saa deres Fordel ved at købe Jord.

Der var i Ballum et stort Antal Kræmmere, man sagde hele tyve, skønt Greven kun havde givet Koncession til fire; denne Uorden kom bl. a. deraf, at det var usikkert, om Koncessionsretten tilkom Greven eller Regeringen. En af Kræmmerne drev større Handel; han havde købt en Galiot, der var strandet paa Sild, lod Skibstømmerne paa Fanø gøre den i Stand og sendte den til Island med Korn. Der var adskillige Vognmænd, som hentede Tørv i Skast, Tømmer m. m. i Aabenraa; Ballum havde hverken Tørv eller Træ, og en stor Husholdning maatte aarlig have 30 Læs Tørv fra Skast. Kolonialvarer kom for det meste med Skib fra Hamborg og Altona, Manufakturvarer fra Tønder, eller de blev købt paa Marked i Løgumkloster eller Ribe og af Bissekræmmere ført til Ballum. Ballumerne selv besøgte sjældent et Marked og holdt sig i det hele afsondret fra Naboejnen.

Om Rømø har Hanssen ikke meget at fortælle; noget mere siger han om Skast, det lille Sogn med kun 8 Gaarde, men med mange Kaadnere, som fik deres Underhold i Tørvemosen. Fattigskatten i Skast var ikke nær saa høj som den i Ballum, og i Randerup, havde han hørt, betalte man slet ingen Fattigskat. I Skast var Administrationen særlig indviklet, idet baade Schackenborg, Trøjborg, Ribe Amt og Tønder Amt havde Jurisdiktion i Sognet. Det blev ikke bedre derved, at Folk var vant til at bytte Jord uden at meddele Regeringen

noget om det og uden at tage Hensyn til, om Jorden hørte til Slesvig eller til Kongeriget. Kongerigsk Jord betalte Skat efter Hartkorn, slesvigsk efter Skatteplove; da der i de blandede Distrikter tit var Brug for Udjævning mellem Kommunerne, var det fastsat, at en Plov skulde gælde lig med 10 Tdr. Hartkorn. Ved Fattigskatten var der det særlige Forhold, at den i Kongeriget var en Grundskat, i Hertugdømmet en personlig Skat; hvis en Mand fra Ballum ejede en Gaard i Skast, betalte han ikke Fattigskat til Skast Sogn, men hvis en Skaster havde Jord i Ballum, kom han til at betale begge Steder. Landbruget i Skast var endnu mere gammeldags end det i Ballum; paa den bedste Jord blev der saaet først Havre, saa Byg, saa Rug, og saa laa den i fire Aar til Græsning; paa den ringere Jord kom der efter Boghvede og Rug en Række Aar med Græsning. Præsten var i 1830 den eneste, der havde merglet og saaet Kløver.

Ogsaa i Emmerlev Sogn var der udviklede Forhold; Kirken hørte under Biskoppen i Ribe, Kirke- og Skoleforhold under Danske Kancelli, men Fattigvæsenet udelt under Tyske Kancelli. Schackenborg, Trøjborg og Tønder Amt havde Jurisdiktion i Sognet, som derfor havde tre Sognefogeder.

Ogsaa i Emmerlev var der en betydelig Fattigskat, især paa Grund af, at det ulykkelige Kniplingsarbejde ogsaa her var stærkt udbredt. Ellers siges det, at Emmerleverne var mere flittige og nøjsomme end Ballumerne; Bønderne arbejdede selv med paa Marken, hvad en Ballumbonde sjælden gjorde. Deres Landbrug lignede meget det i Ballum; den meste Jord var merglet, men der manglede endnu et passende Sædskifte. Af Rug blev der knap nok dyrket til eget Forbrug; det kom bl. a. af, at Kaadnerne var saa overordentlig talrige, og at de ifølge Sædvaneret holdt Faar. Om Sommeren græssede Faarene paa Fællesgræsningen for en Sum, der var fastsat ved Vedtægt, men efter Høst græssede de paa Stubmarkerne, og der siges, at mange Kaadnere havde 30-50 Faar. Ingen kunde forbyde en Bonde at dyrke saa megen Rug eller Raps, som han vilde, men han lod hellere være at udvide sit Vintersædsareal, end han risikerede Ubehageligheder fra Kaadnernes Side. Der maa have været mange af dem; Hanssen fortæller, at i en af Sognets tre Skoler var der 146 Børn; men kun de 13 var Børn af Gaardmænd.

Til Slut faar vi et Par Ord om Højer. Denne Flække havde nogen Betydning derved, at der blev losset en Del Varer, som i Baade transporteredes til Tønder; desuden var der Overfart til Sild og de andre frisiske Øer. Højer havde før haft 13 store Bagerier, som bagte Tvebakker til Øfriserne, der som bekendt ikke dyrkede Hvede. Nu var Afsætningen til Øerne ikke saa stor, men der blev solgt Tvebakker

fra Højer videnom paa Landet. I det ydre gjorde Højer et velhavende Indtryk, og Byen stod sig ogsaa ret godt, bl. a. fordi den havde Adgang til herligt Græsland, der laa udendigs og derfor var saa godt som fri for Skatter. Det strakte sig helt til Rudbøl; hvad der nu hedder Ny Frederiks Kog var jo ikke inddiget dengang. Der var ogsaa Folk i Højer, som havde Part i Rudbøl Kog, som af alle Koge havde de bedste Finanser. Trods alt var der høj Fattigskat i Højer; her som andetsteds giver Hanssen Kniplingerne Skylden derfor. I Arbejdshuset var der ca. 50 Personer.

Hermed slutter Georg Hanssen; det kan ikke nægtes, at der i hans lille Hefte er megen Tale om Fattigvæsen og Fattigdom. Men det fremgaar jo ogsaa af Heftet, at Fattigvæsenets Ordning var et Spørgsmaal, der trængte sig paa i alle Lande, ikke mindst i England, som havde sejret i den store Krig og var forud for alle andre europæiske Lande paa økonomisk Omraade. Han mener jo endda, at de Folk i Ballum, der blev forsørgt paa Arbejdshuset, havde det godt i Sammenligning med de selvforsørgende Arbejdere i Sydvesttyskland. Han mente jo ogsaa, at Landbruget i Ballum kunde drives med større Udbytte, hvis der blev indført nye Metoder, men det krævede en Driftskapital, som næsten ingen havde efter den store Krise. At Jorden fremdeles kunde give Indtægt, havde han Ret i; ved 1830 kan det siges, at den egentlige Landbrugskrise var forbi. De »forrige gyldne Tider«, som han flere Gange nævner, kom ikke igen; men fra 1830 begyndte en stilfærdig Opgang, som blev baaret af det Slægtled, der havde lært Nøjsomhed under den store Krise.

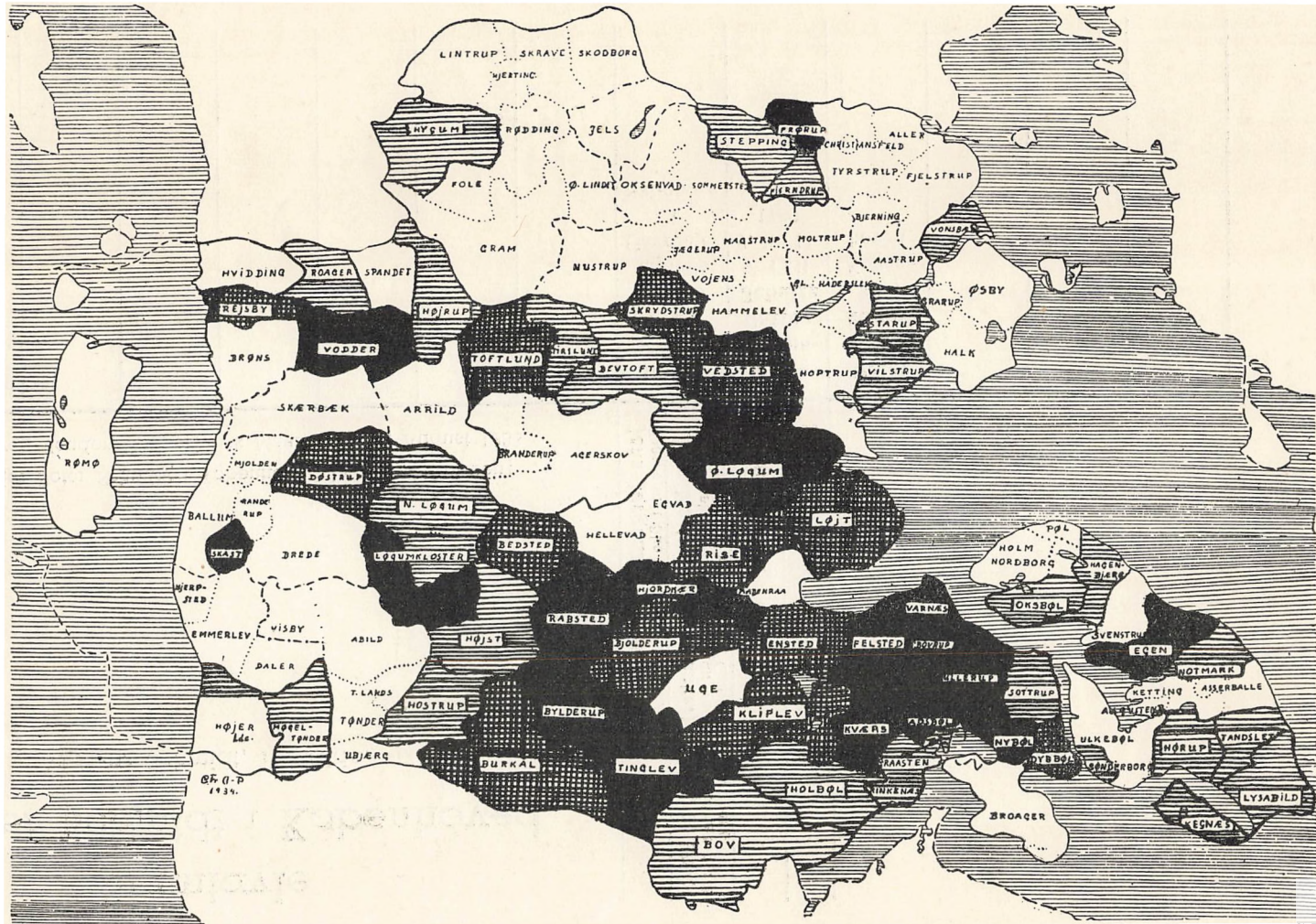
Nationalsocialismen i Nordslesvig.

Ved Cl. Eskildsen

I Tilslutning til Beregningen i sidste Hæfte af »Sønderjydsk Maanedsskrift« bringes her et Kort, der giver en Oversigt over Nationalsocialismens talmæssige Styrke i de enkelte Sogne. I de 17 sorte Sogne fik Nationalsocialismen ved Valget den 23. Marts 1943 over 10 % af de afgivne Stemmer, i de 13 kvadrerede Sogne 9,9 — 7,5 %, i de 29 Sogne, der viser vandrette Streger, 7,4 — 5,0 %, i de 62 hvide Sogne mindre end 5 % af de afgivne Stemmer.

Over 5 Procent af Stemmerne fik Nationalsocialismen altsaa i 17 + 13 + 29 = 59 Sogne, under 5 Procent i 62 Sogne, saa Nordslesvig, naar Grænsen sættes ved 5 Procent, er delt i to lige store Halvdele. Kortet viser, at det er den sydøstlige Del, hvor Nationalsocialismen er stærkest. En Linie Haderslev-Tønder betegner i det grove Grænsen mellem de to Halvdele. Dog ligger der en Del Sogne uden for denne Linie: i første Række Frørup, Vodder, Løgumkloster Landsogn og den morsomme Enklave Skast, i anden Række Skrydstrup, Toftlund, Rejsby og Døstrup. En ejendommelig Enklave midt i stærkt nationalsocialistisk inficeret Omraade danner Uge Sogn.

sort = over 10 % = 17 Sogne
kvadreret = 10 - 7,5 % = 13 Sogne
vandrette Streger = 7,5 - 5 % = 29 Sogne
hvid = 5 - 0 % = 62 Sogne

B.F. D.
1934

Stamtavle for Peter Schmidt i Københoved.

Af Hans Schmidt, Roskilde.

Om Gaardejer Peter Schmidt i Københoved læs Marie Boesen:
De Københoved Bønder, Sønderjydske Maanedsskrift, August 1933.

<p>Rasmus Koch f. ca. 1690 i Aabenraa, Skomager i Aabenraa senere i Hjordkær, d. 1780 i Tiset. (Oldefader til Redaktøren af „Danevirke“ P. Chr. Koch).</p>	<p>Gunder Hansdatter</p>							<p>Jesper Jensen Junker f. 1726 d. 1804 Gaardejer i Skodborg</p>	<p>Marie Johansdatter Schultz f. 1731 d. 19. 11. 1789</p>	<p>Peter Otto Andersen, Københoved</p>					
--	---------------------------------	--	--	--	--	--	--	---	--	---	--	--	--	--	--

Jens Jørgensen, f. 1693, d. 1770.
Gaardejer i Skodborg.

Anna Marie Jespers (Junker) f. 1689, d. 1764.
(var maaske født Junker. Hun var gift to Gange, første Gang med en Jesper, f. 1676, Gaardejer i Skodborg.

Johan Schultz

Karen Menche

<p>Hans (Rasmus) Koch f. ca. 1740 Smed i Københoved (tog Navnet Schmidt).</p>	<p>?</p>	<p>Mads Olsen</p>	<p>Bodil Marie Pedersdatter</p>	<p>Jens Jespersen Junker f. 1756 d. 13. 1. 1838 Gaardejer i Skodborg</p>	<p>Mette Pedersdatter (kaldet Mette Otte) f. 1. 8. 1744 d. 14. 10. 1834</p>	<p>Juhl Christian- sen Bojsen Gaardejer og Sognefoged i Skudstrup.</p>	<p>Jenge Jørgensen</p>
<p>Peter Hansen Schmidt f. 9. 6. 1765 d. i Københoved Smed og Gaardejer</p>		<p>Bodil Madsdatter f. i Januar 1777. d. 19. 7. 1839 i Københoved.</p>		<p>Jesper Junker f. 6. 12. 1786 d. 16. 6. 1874 Gaardejer i Skodborg.</p>		<p>Martine Dorthea Bojsen f. 1788, d. 1852 i Skodborg</p>	
<p>Mads Olsen Schmidt f. 24. 12. 1803, d. 21. 12. 1881. Smed og Gaardejer i Københoved.</p>				<p>Mette Junker f. 12. 2. 1814 i Skodborg, d. 19. 2. 1846 i Københoved.</p>			

Peter Madsen Schmidt
f. 4. 7. 1840, d. 17. 2. 1919
Gaardejer i Københoved, gift med Kirsten Marie
Gram f. 14. 12. 1845 i Over Lert, d. 17. 10. 1919 i
Københoved.

Børn bl. a.: 1. Gaardejer Aage Schmidt, Faarkrog.
2. Arkitekt Hans Schmidt, Roskilde. 3. Fru Marie
Boesen, Københoved.

BRYLLUP I BARSMARK I 1718.

TRÆK AF LØJTINGERNES HISTORIE.

Af Hans Hansen Toft.

Der findes sandsynligvis ikke et Sogn i Danmark, hvor man har fulgt Slægtens Gang op gennem Tiderne som i Løjt Sogn. Man har her i Løjt Sogn en Del Dagbøger, ført af skrivekyndige Bønder helt tilbage til 1560, i hvilket Aar den saakaldte *Fladsteen-Bog* begynder, medens den mest kendte, fra *Jakobsgaard* i Barsmark, begynder 1718. I disse Bøger fortælles der mange Træk fra Sognet om de gamle Slægter. Et saadant vil jeg her fortælle om.

Det var ved Skærsommertide i det Herrens Aar 1718. Paa Hans Paulsens statelige Gaard i Barsmark havde man travlt med at lave til »Kost« (Bryllup). Dette Ord »Kost« er ikke i Brug mere i Løjt Sogn og i Aabenraa, men det bruges endnu stadigt i Sundved og paa Als. Fjorten Dage før Brylluppet havde en *Bydesvend* været ridende rundt for at hyde. Brylluppet skulde staa Fredag den 6. Juni 1718. Et Bryllup blev lige op til vor Tid altid holdt paa en *Fredag*. Det skulde være et stort Bryllup; Bruden var Datter af den rige Bonde og Kaptajn Hans Paulsen. — Hans Efterslægt sidder endnu paa Gaarden; den ejes i Dag endnu af en Hans Paulsen. Originalen til denne Artikel er endnu paa hans Gaard Jakobsgaard. — Brudgommen var Skibskaptajn og Gaardejer Jep Kopperholt.

To Dage før Brylluppet, fortæller Dagbogen, holdtes der »*Brudbett*«, som det kaldtes paa Egnen. Brudeparrets kvindelige Slægtninge kom for at rede Brudesengen. Forinden havde man været oppe i Løjt ved Marken »*Bondeslund*« efter »*Jomfru Marias Sengehalm*«; det er vild Timian. Den vokser endnu i Marken Bondeslund.

Paa Brudbett-Aften holdt man »*Høtte*« med stor Lystighed. Til Bryllupsforberedelserne hørte ogsaa, at man gjorde *Piselen større*. Gaardens Stuer bestod af 3 Fag Dørrens (Dagligstue), 3 Fag Pisel, æ Kistkammer og 3 Fag Kleve (æ Kløv, det øverste Kammer). Ved Brylluppet

tog man Væggen, der skiller Pisel og Kleve, bort, saa Piselen ialt blev 6 Fag, 18 Alen, lang, og nu var der god Plads til Dans. Fra denne Skik hører det paa Egnen gængse Mundheld: »æ Pisel aa æ Kløv er i jenn Svøv (Svæven)«.

Dagen før Brylluppet var der stort Rykind af de budne Gæsters Tjenestefolk, som bragte »Fon« til Brylluppet. De kom med Flæskebøster (Skinker), Høns, Æg, Smør og andre Fødevarer. Den samme Dag kom Snedkeren ogsaa agende med Brudens *Udstyrskiste*. Ellen Paulsen fik endda to, som hver kostede 10 Rigsdaler. Paa Kisten var malet Brudens Forbogstaver og Aarstallet for Brylluppet. Her stod altsaa: »E. P. Anno 1718«. — Mange af disse Kister findes endnu rundt paa Gaardene i Løjt Sogn. Ogsaa Ellen Paulsens Udstyrskiste er bevaret til vore Dage; den staar endnu hos hendes Efterslægt her i Barsmark.

Saa oprandt *Bryllupsdagen* med stor Tilstrømning af Gæster. Parret blev efter Sognets Skik viet i Brudens Hjem paa Jakobsgaard. Vielsen blev forrettet af Pastor Vilhardes Fabricius. (Han var Præst i Løjt fra 1686 til 1720). Om Aftenen og hele den lyse Sommernat igennem var »æ Pisel aa æ Kløv i jenn Svøv« (Dans). De Barsmarker Bønder drak bravt; der var nok af Øl, Brændevin og Vin.

Dagen efter Brylluppet kom der atter Gæster, men det var *Sognets Fattigfolk*, som efter gængs Sædvane kom og sang for Brudeparret. Denne Skik har holdt sig op til vor Tid. Man ved endnu bestemt, at da Kaptajn Kloster fra Dyrehave i 1847 havde Bryllup med Ellen Paulsen Krag fra Jakobsgaard, sang Fattigfolk ved denne Lejlighed *Visen »Vakre Hustru«*. Visen er formet som en Formaning til den unge Hustru og Husmoder. Vi hidsætter her et Par Vers:

*Manden skal du lydig være,
thi naar Hønen vil for Hanen gale,
Konen vil for Manden tale,
det kan aldrig gaa i Lag.
Det forvolder Strid og Trætte,
som den onde Aand fremsætter,
ja, end stundom Hug og Slag.*

*Du skal stedse hjemme blive,
ej i andre Huse drive,
saa som Sladdermoder gør.
Thi naar hun gaar ud af Stue,
larmer de, saa man maa grue,
og gør alt, hvad de ej bør.*

*Sidst i Sengen skal du være,
dine Nøgler selv du bære,
hid og did i Huset gaa,
se, om Dørene er lukket
og om Ild og Lys er slukket,
Pigen du ej stole paa.*

*Du skal holde rent i Huset,
Potter, Pande, Fad og Kruset,
Bordet hvidt som Elfenben.
Ovnen skal du saa opskimte,
som den var af Marmorsten.*

*Døren skal du ikke stænge
for den fattige, som trænger,
naar han beder dig om Brød.
Thi saa vil Gud Herren gøre:
stænge sine Naadens Døre
for din Sjæl, naar du er død.*

Naar Konerne var færdige med deres Sang, blev de budt ind i Piselen og beværtet rigeligt med Levningerne fra Brylluppet.

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1942 if. Dansk
Oplagsk. **14.689 Eksemp.**

Akциденstrykkeri — Lystryksanstalt

Clichéfabrik — Bogbinderi

Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags-
kontrollerede Blad.

Telf. 121

Telf. 355

RØNNE

Jydsk Trikotagefabrik A/S IKAST

Grænselandets Liv

møder De i

Jydske Tidende

Syd- og Sønderjyllands
største Blad

Vestergaard Poulsen

TRIKOTAGEFABRIK

Telf. 117

IKAST

Hans Jensens Eftf. Trikotagefabrik

IKAST

A/S Kulkompagniet

A/S De forenede
Kalkværker

Thisted

Køb dansk Arbejde!

NIELS LARSEN'S TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Chr. Eriksen

Fiskeexport
Bornholmske Spegesild
RØNNE

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Oskar Lorenzen

Guldsmed

Nexø

Aktieselskabet Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Ove Kofoed

Engrosforretning
Telf. 189
NEXØ

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT
TLF (514
515

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
sidder eminent og er beha-
gelige i Brug.

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Sø

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

A/S **P. SCHOU & CO**

TRÆLASTHANDEL

Kolding

(Grundl. 1840)

A. Schjøth

Rør & Sanitet

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

FYENS DISCONTO KASSE

ODENSE

Stiftet 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2. Telefon 700 . Skive

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

SKAGEN

Spare- og Laanekassen for Pros og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9½—2 og 4—5

HORSENS

SPAREKASSEN FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 3000 - Kontortid 9-12½ og 14-16

Sønderjyllands Kreditforening Haderslev

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Reserveret

„B“.

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongsgade 70

Esbjerg

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Midtjyllands Ægeksport

v/ A. Tornvig-Jensen

Brande

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Bornholms Maskinfabrik, Rønne

Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Nordisk Trikotagefabrik

Haderslev

Brug Sønderborg Garn fra

A/S Det Nordiske Kamgarnsspinderi

Sønderborg

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Frederikshavns Fiskeauktion

Joh. Thyrring

Telegramadresse: Thyrring

Telefon 13

„**CIMBRIA**“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Træløst - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Gummistøvler

Svaneke og Omegns

Korn-Foderstofforening

Svaneke

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkonto

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94 2. Lin

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispertov - Aarhus

Telefon 1939 - 322